

CÜMLEYE HÂKİM OLAN DUYGULARAR-1

YAKINMA (ŞİKÂYET)

Bir durumdan duyulan rahatsızlığı ifade eden cümlelerdir.

Gittiğinden beri hiç aramadı.

Nerede nasıl davranacağını öğrenebilse.

SİTEM

Bir kimsenin yaptığı bir hareketten dolayı duyulan üzüntünün, kırgınlığın dile getirildiği cümlelerdir.

Davete bir beni çağırmamışsın.

O kadar emeğim var sana insan arar.

NOT: Yakınma ile sitem cümleleri arasındaki fark şudur: Sitem cümlelerinde bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık kişinin kendisine söylenir, yakınma cümlelerinde ise bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık başkalarına anlatılır.

HAYIFLANMA

Bir kişinin herhangi bir olaydan veya yapmadığı bir işten dolayı duyduğu üzüntüyü anlatan cümlelerdir.

Anlatılanları deftere yazsaydım.

Keşke İngilizce öğrenseydim.

PİŞMANLIK

Yapılan bir hata veya yanlış sonucunda duyulan üzüntüyü belirten cümlelerdir.

Bu arabayı almamız bir hataydı.

Keşke ona bu sözleri söylemeseydim.

NOT: Hayıflanma cümleleri ile pişmanlık cümleleri arasındaki fark şudur: Hayıflanma cümlelerinde yapılmayan bir işten dolayı duyulan üzüntü anlatılır, pişmanlık cümlelerinde ise yapılan bir işten dolayı duyulan üzüntü söz konusudur.

OLASILIK (İHTİMAL)

Gerçekleşmesi kesin olmayan bir olayın veya bir durumun ortaya çıkmasının beklenilmesi, umut edilmesi ile ilgili cümlelerdir.

Tatile İzmir'e gidebiliriz.

Sanıyorum o konu anlatılmadı.

TAHMİN (SEZGİ)

Akla, sezgilere, gözlemlere veya birtakım verilere dayanarak, olacak bir şeyi önceden kestirebilme sonucunda ortaya çıkan cümlelerdir.

Annem meraktan patlıyordur şimdi.

Gökyüzünde bulutlar var, yağmur yağabilir.

NOT: Olasılık cümleleri ile tahmin cümleleri arasındaki fark şudur: Olasılık anlamlı cümlelerde "ikilem" söz konusudur. Yani bahsedilen şey için "Öyle de olabilir, böyle de olabilir." anlamı hâkimdir. Tahmin anlamlı cümlelerde bu "ikilemi" görmeyiz. Tahmin anlamlı cümlelerde tecrübelerden hareketle "emin oluş" havası vardır. Olasılık anlamlı cümlelere göre, tahmin anlamlı cümlelerde "kesinlik anlamı" daha yoğundur.

CÜMLEYE HÂKİM OLAN DUYGULARAR-2

ÖZLEM (HASRET) CÜMLELERİ

Geçmişte yaşanan günlerin tekrar yaşanma isteğini ya da bir yeri veya kişiyi görme isteğini dile getiren cümlelerdir.

Görmediğim köyüm burnumda tütüyor.

Eskiden bayramlar bir başka kutlanırdı.

VARSAYIM CÜMLELERİ

Gerçekleşmemiş bir olayın gerçekleşmiş gibi ya da gerçekleşmiş bir olayın hiç gerçekleşmemiş gibi kabul edildiği cümlelerdir. Varsayım anlamı taşıyan yargılarda genellikle “tutalım ki, diyelim ki, farz edelim, düşün ki” gibi ifadelere yer verilir.

Diyelim ki bu uçağa yetişemedin.
Tut ki puanın yetmedi.

KÜÇÜMSEME CÜMLELERİ

Bir kişiye veya bir olaya değer vermeme, onu küçük görme, önemsememe, hafife alma anlamı taşıyan cümlelerdir.

O da güya okuyacak da adam olacak.

Bu maçı kazanıp da şampiyon olacaktı.

AZIMSAMA CÜMLELERİ

Bir şeyin miktarca az olduğunu, yetersiz görüldüğünü ifade eden cümlelerdir.

Bir tanecik mi ayakkabın var?

Günlerdir çalışıyorsun, ne kadar az iş yapmışsın.

ELEŞTİRİ CÜMLELERİ

Bir yapıtın, bir insanın veya bir durumun doğru ya da yanlış yönlerini belirten cümlelerdir. Eleştiri, olumlu eleştiri ve olumsuz eleştiri olmak üzere ikiye ayrılır.

Hakem, son maçı çok iyi yönetti. (olumlu)

Ürünler artık kadar kaliteli değil. (olumsuz)

ÖZ ELEŞTİRİ CÜMLELERİ

Bir kişinin kendi davranışları üzerinde yürüttüğü yargıları içeren cümlelerdir.

Zamanı iyi kullanmadığım için sınavda başarısız oldum.

Düşünmeden konuşarak arkadaşımın kalbini kırdım.

ÖN YARGI CÜMLELERİ

Bir kişi veya bir durumla ilgili belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargıları belirten cümlelerdir.

Bu işi kesinlikle başaramayacak. (olumsuz)

Bu kitap bu yılın en çok okunan kitabı olacak. (olumlu)

BEĞENİ CÜMLELERİ

Bir varlığa veya bir olayın sonucuna yönelik beğenme, takdir etme, övme veya onaylama işini bildiren cümlelerdir.

Araba dediğin böyle rahat ve geniş olmalı.

Her türlü rezaletin yaşandığı bu çevrede dürüst ve tertemiz bir insan olarak yetişti.